

# Isländska långfilmer före 1980

av Pontus Liedberg

## Spelfilmer

1949 så kom då Islands första spelfilm av långfilmslängd! Den heter ”Milli fjalls og fjöru” (Mellan berget och stranden, betyder det). 13 januari skedde premiären, och filmen är i färg och med ljud.

Lofturs son hade hand om ljudet, men annars var det mycket ett enmansverk. Loftur Guðmundsson hade förutom regisserat också skrivit och förstås fotograferat. Även klippt och producerat. Huvudrollerna spelades av Gunnar Eyjólfsson och Bryndís Pétursdóttir. Dessa båda skådespelare filmdebuterade men var sen med i isländska filmer fram till 2000-talet. Bryndís är född 1928, och om hennes är uppgifterna få – även filmrollerna även om de som sagt fanns där fram till 2001 då hon spelade en småroll i ”Mávahlátur”, som på svenska heter sin engelska titel ”The seagull’s laughter” när den visades på någon filmkanal.

Gunnar levde 1926-2016. Hans filmografi är längre än Bryndís, men var i första hand teaterskådespelare med alla stora roller på meritlistan: Hamlet och Willy Loman (huvudpersonen i ”En handelsresandes död”) – sista rollen var i en pjäsversion av ”Fanny och

Alexander” 2011. En av hans filmroller är svenska ”Vargens tid” från 1987, Hasse Alfredsons sista långfilm.

”Milli fjalls og fjöru” är en film som inte många har sett. För den som vill ha tag på den är det i princip omöjligt – i TV-programmet ”Ísland: bíóland” 2021 visades en snutt, andra snuttar finns på nätet men filmen i sin helhet är inte lätt att få tag på. Den har dock visats på bio fler gånger än 1949 då den hade premiär. Förr tog man ju ofta upp gamla filmer på bio, innan video och TV fanns så var det ju en marknad för äldre film också på biograf. Den har också visats på isländsk TV, senast nyårsdagen 1991. En man som spelade in den på video då heter Eysteini Guðna, han har en youtube-kanal

I tidningen Alþýðublaðið 1 oktober 1948 talade man om att filmen var på gång.

*Úr hinni nýju kvikmynd Lofts.*



**Kvikmynd Lofts, „Milli fjalls og fjöru”, verður sýnd um næsta nýár**

**Fyrsta tal- og tónkvikmynd Íslendinga er um alþýðulíf um aldamótin.**

Í GÆR var blaðamönnum boðið upp á nýstárlega skemmtun. Loftur Guðmundsson ljósmyndari bauð þeim að horfa á þáttabrot úr kvikmynd, sem hann hefur tekið í sumar. Er kvikmyndin byggð á leikriti, er Loftur hefur sjálfur samið, og á ekkert skylt við verk annarra höfunda, er fram hafa komið, að öðru leyti en því, að hún er að efni til úr íslenzku þjóðlífi.

där han kommenterar gammal isländsk film. Man kan ju undra varför filmen i sin helhet inte släppts, men den finns i alla fall bevarad hos Kvikmyndasafnið som är Islands filmmuseum/-institut. Ofta befinner sig ju även riktigt gamla filmer i ett slags rättighetsträsk, ingen vet riktigt vem som äger dem eller hur man köper loss dem, och vet man det kan priset ändå vara högt – speciellt på en liten marknad som Island. Jag har ingen aning om hur stort intresset är för den inhemska filmens historia bland islänningar. Nästan ingen av de gamla isländska spelfilmerna finns att se är den beklämmande sanningen.

1950 kom ”Síðasti bærinn í dalnum” som också den är i färg. Den bygger på en berättelse av Loftur Guðmundsson – notera att det är en annan person än den Loftur Guðmundsson som vi har ägnat oss åt tidigare. Denna Loftur var journalist och författare, och han kom också ut med filmhistorien i bokform med bilder från filmen. Denne Loftur levde 1906-1978, och han är också känd för att ha varit den första som översatte Tintin till isländska.

Regissör var Ævar Kvaran och fotograf Óskar Gíslason.

”Síðasti bærinn í dalnum” (översatt: Sista gården i dalen) är





16 síður  
Verð 1,50

Nr. 4, 27. janúar 1949

# Heimilisblaðið **VIKAN**

## „Milli fjalls og fjöru“

Fimmtudagskvöldið 13. janúar var frumsýnd í Gamla Bíó fyrsta talmyndin, sem tekin hefur verið á Íslandi. Loftur ljósmyndari Guðmundsson á beiðrinn af þessu brautryðjandastarfi, því að hann hefur samið efni myndarinnar og annatz leikstjórn og kvikmyndun, en sonur hans, séra Hákon Loftsson, aðstoðaði hann við hljóðupptökuna. Innmyndirnar voru teknar í leikfimi-

sal St. Jósefs-systranna í Hafnarfirði, en útimyndirnar á Kjalarnesi, Hálshólum í Kjós og víðar í Kjósinni, við Arnarnes, sunnan Reykjavíkur, á Meðalfellsvatni og uppi í Esju. Þótt sithvað megi að þessari kvikmynd finna, þá er samt ákaflega gaman að sjá hana og taka hennar merkilegt afrek.

Loftur er þegar byrjaður á nýrri kvikmynd.



Efstá röð, talið frá vinstri: Inga Þórhárdóttir sem Helga, dóttir sýslumanns og Lárus Ingólfsson sem Gvendur, vinnumaður sýslumannsins. Ingibjörg Steinsdóttir sem Guðrún og Jón Leós sem Grímur bóndi, maður hennar. Gunnar Eyjólfsson sem Ingvar, sonur Grims, í slagsmálum við útlendingana (Grétar Árnason, Þórarinn S. Gunnarsson og Einar I. Jónsson leika þá). Anna Guðmundsdóttir sem Malla, ráðskona sýslumanns, Alfreð Andrésón sem Hansen, danskur kaupmaður, og Brynjólfur Jóhannesson sem sýslumaðurinn. — Í miðju, talið frá vinstri: Gunnar Eyjólfsson sem Ingvar. Í búið Hansens kaupmanns, Einar Gunnarsson og Lalla Andrésón sem viðskiptavinir, Gunnar Eyjólfsson sem Ingvar og Bryndis Pétursdóttir sem Sigrún, fósturdóttir Hansens, Bryndis Pétursdóttir sem Sigrún. Nina Sveinsdóttir sem viðskiptavinur Hansens, Gunnar Eyjólfsson sem Ingvar og Alfreð Andrésón sem Hansen kaupmaður. — Neðst, talið frá vinstri: Brynjólfur Jóhannesson sem sýslumaðurinn og Alfreð Andrésón sem Hansen. Inga Þórhárdóttir sem Helga, dóttir sýslumanns, og Gunnar Eyjólfsson sem Ingvar. Á hlaðinu fyrir framan Kot, verið að taka Ingvar fastan: Sýslumaðurinn, Steini Guðmundsson og Gíslí Andrésón sem bændur, (á milli þeirra) Gunnar sem Ingvar og Lárus sem Gvendur, og Ingibjörg Steinsdóttir og Jón Leós sem Guðrún og Grímur bóndi. Lárus Ingólfsson sem Gvendur og Brynjólfur Jóhannesson sem sýslumaðurinn.

Tíðningen Vikan den 27. januar 1949 hade fina bilder från "Milli fjalls og fjöru" på framsidan.

en saga/fantasy och innehåller jättar, älvor, flygande koffert och annat fantastiskt. Handlingen rör sig kring två barn/unga ungdomar, syskon. Filmen verkar också rikta sig till barn, en familjefilm. Det är unikt i en tid då få filmer gjordes riktade till de unga – samtidigt som de isländska sagorna är närvarande för alla islänningar och lockar även en äldre publik. Hur som helst ser de filmsnuttar som finns tillgängliga väldigt spännande ut. Filmen i sin helhet finns inte att se, men den finns ju bevarad. Den har varit i biodistribution på Island under lång tid, och även visats på TV. Dock är inte filmen allmängods, den har inte kommit ut på vare sig video eller dvd. TV-visningarna är lång tid tillbaka.

Musiken till filmen är skriven av Jórunn Viðar, en isländsk kompositör som levde 1918-2017. Året efter, vid 100-årsjubiléet av hennes födelse, visades filmen med livemusik av Islands symfoniorkester.

Filmen hade smygpremiär 10 mars 1950, och premiären var utsåld, och folk var nöjda med vad de sett. Officiell premiär var det dagen efter. Filmen verkar ha gått bra, publiksiffra i Reykjavik på 25.000, och det var alltså innan den gått i övriga landet.